

Nr 51.

Av herr **Vennerström m. fl.** i anledning av *Kunzgl. Maj:ts proposition, nr 34, med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.*

Den till riksdagen avlämnade propositionen om nya kommunallagar inleder statsministern med några allmänna reflexioner, vari han klarlägger regeringens program till författningsrevision. Han anför, att de revolutionära världshändelserna nödvändiggöra en snabbare och grundligare demokratisering av Sveriges statsliv än den, statsmakterna hittills velat vara med om. Regeringens förslag till demokratisering av den kommunala rösträtten vid urtima liksom dess program för grundlagarnas revidering vid nästa års riksdag bära ock spår av trycket från den allmänna demokratiska omdaning uti världen.

Men det bör dock sägas ut, att regeringens författningsprogram, sådant det skisserats av statsministern, icke tillfredsställer kraven på en fullständig demokrati. Icke ens efter regeringsprogrammets genomförande når Sverige på långa vägar fram till den demokrati, som den ena efter den andra av Europas stater kämpat sig till. Ingen reformering av *åldersstrecket* vid politisk rösträtt utlovas. Den skammen skall alltså stå kvar, att åldersgrupperna från 21 till 24 år, vilka dock anses mogna att offra sina liv för landet, icke tillerkännas politisk medborgarrätt. Ingen fast position till *enkammarproblemet* intages. Regeringen är ännu icke mogen att erkänna riktigheten av Brantings uttalande 1912, att allmän rösträtt i förening med proportionella val, som trygga minoritetens rätt, logiskt leder fram till enkammarssystem. Ingenting säges om att en fullt demokratisk utveckling nödvändigt kräver *republikansk statsförfattning*. I dessa tider, då revolutionens stormar allestädes störta de

fallfärdiga monarkiska byggnaderna till marken, borde dock den republikanska tanken fått sin givna plats i ett demokratiskt författningsprogram.

Det är påfallande, att världshändelsernas reflexverkan i den mån man kan spåra dess inflytande på den svenska regeringens ställning till de brännande tidsproblemen huvudsakligen yttrat sig i förslag till förändringar i författningen. Den, som lyssnar till den nya tidens världsröster, skall dock finna, att folkens krav på *omedelbara sociala och ekonomiska reformer*, som ta snabba steg på vägen fram mot den *socialistiska demokratin*, äro minst lika befallande som de parlamentariska. I förgrunden skjutas socialdemokratins gamla fordringar i vittgående socialisering av naturrikedomar och viktigare industrier; de feudala jordahopningarnas överförande till brukning under tryggad besittningsrätt av jordens fattiga och obesuttna brukare; omedelbart införande av 8-timmars maximalarbetsdag; omedelbara initiativ till militärväsendets fullständiga avveckling. Av en regering, som sätter en ära i att för Sveriges vidkommande taga lärdom av de stora händelserna i tiden och gå i spetsen för ett demokratiskt genombrott, hade Sveriges breda folklager haft rätt förvänta, att den i dessa betydelsefulla frågor antingen framlagt förslag till innevarande urtima riksdag eller, där detta omöjligen kunnat ske, lämnat bindande garanti för förslags framläggande vid nästa riksdag.

* * *

I prop. nr 290 vid 1918 års lagtima riksdag framlade Kungl. Maj:ts förslag om lika kommunal rösträtt. I motion nr 398 föreslog den socialdemokratiska vänstergruppen åtskilliga förändringar i Kungl. Maj:ts förslag, och förebragte därför följande motivering:

»Regeringen har framlagt årets »stora» riksdagsproposition, det lagförslag, för vars skull den förnämligast tillkommit, förslaget om reglering av den kommunala rösträtten och därmed om nyomläggning av första kammarens grundval. Det kan emellertid starkt ifrågasättas, om förslaget verkligen kan kallas stort. Det omfattar, såsom ju redan tidigare förebadats, endast lika rösträtt för de redan nu röstägande.

Allmän kommunal rösträtt.

Detta förslag innebär först och främst ett stort avsteg från det reformkrav, som regeringens socialdemokratiska medlemmar flera gånger förut gjort till sitt. Efter att redan år 1907 principiellt ha uttalat sig

för *allmän* och lika kommunal rösträtt, väckte den socialdemokratiska riksdagsgruppen under ej mindre än sex riksdagar (1908, 1911, 1912, 1914 B, 1916, 1917) ett uttryckligt förslag i denna riktning. Samma krav frambars år 1908 av den då ännu till det liberala partiet anslutne hr Lindhagen jämte 7 andra radikaler. Men även för det liberala partiet såsom sådant innebär regeringsförslaget ett baksteg. Redan år 1908 väckte nämligen liberala samlingspartiet genom sitt förtroenderåd med hr Karl Staaff i spetsen motion om kommunal rösträtt åt kvinna, vilkens man äger dylik rösträtt. Enligt regeringens förslag erhåller emellertid sådan kvinna icke rösträtt, därest hon ej är taxerad för egen inkomst.

Än värre är emellertid, att förslaget innebär ett avsteg från den stora princip, som numera är den enda varpå något samhälligt rösträttsförslag kan med skäl och sanning grundas, den princip som ensam kan åstadkomma verklig samling bland de frisinnade av alla skiftningar, den princip som den svenska liberalismens store stiftare, främst Geijer, med sådan kraft och klarhet hävdade, den princip på vilken regeringen själv i sin motivering först och sist åberopar sig — *personlighetsprincipen*.

Det är sant, att ett rösträttsförslag ej blott får hava en ideell innebörd — ehuru man just i en tid som den nuvarande måste känna sig särskilt manad understryka, att det verkligen bör hava en sådan — utan ock måste taga praktiska hänsyn. Främst måste det i detta avseende understödja folkets ekonomiska strävan efter bröd, trygg livsföring och ett sunt välstånd. Det måste främja en social utjämning. Ingen ansvarig politiker torde vilja påstå, att den nuvarande förmögenhetsfördelningen, vars oerhörda ojämnhet redan under åren närmast före kriget och ännu långt våldsammare under detsamma stegrats och skärpts, skulle vara tillfredsställande. Ingen vågar förneka den samhällsuppgift, som ligger i den alltjämt så utbredda fattigdomens avskaffande. Men så sant som demokratins och folkstyrets principer överhuvud hava någon sanning någon verklig innebörd, så sant kommer samhällsklyftan att utjämnas och samhällsfattigdomen att avskaffas först när de fattiga själva fått lika rätt och myndighet med de bättre lottade. Men regeringens förslag nekar just rösträtten åt de fattiga, åt de folklager som alltjämt utgöra det stora flertalet i vårt land. Enligt förslaget skulle blott 33,4 % av landsbygdens och 42,7 % av städernas myndiga befolkning (siffrorna avse år 1912) överhuvud få upptagas i röstlängden.

Detta är desto mer påfallande som den allmänna kommunala rösträtten tydligen är stadd i frammarsch överallt i kulturvärlden. Den råder exempelvis i Norge, Finland, Frankrike, Schweiz och Förenta Staterna,

varjämte även England har bra nära allmän rösträtt. I flera länder är man just nu sysselsatt med rösträttsreformer, som åtminstone delvis gälla även de kommunala förhållandena. Sverige kommer alltså, även om nu regeringens förslag, mot all förmodan, skulle bliva snart antaget, likväl ej alls att stå i främsta ledet, vad den kommunala rösträtten angår.

Vad är då skälet till detta regeringens avsteg från de, i detta fall gemensamma, socialistiska och liberala principerna? Och hur kan detta avsteg försvaras? Vid diskussionen av dessa frågor skola vi endast indirekt uppehålla oss vid reformens inverkan på första kammaren, ehuru ej minst i detta fall kravet på allmän rösträtt gör sig med styrka gällande. Vi hänvisa angående denna sida av saken till vår motion om första kammarens avskaffande. Vi skola här förnämligast uppehålla oss vid den allmänna rösträttens verkan inom kommunerna, dock framhävande att mycket av det därom sagda utan vidare äger tillämpning även på rösträttens verkan inom landsting och första kammaren.

Det skäl man oftast hör framställas *mot* allmänna rösträtten, särskilt inom kommunerna, lyder så: endast de som skatta böra rösta; endast de känna det levande intresse för allmänna ärenden, vilket är grundvalen för rösträttens sunda utövning. Satsen behöver dock endast formuleras för att dess oriktighet skall klart framstå. De som tillerkänts så låga inkomster, att de ej utgöra skatt, hava om några ett *levande* intresse av de allmänna ärendenas skötsel. För de bättre ställda innebär statens och kommunens vanskötsel närmast minskad bärgning. För de fattiga kan det rentav gälla existensen, gälla om de skola kunna hålla sig uppe över svältgränsen eller ej.

Man talar om att det produktiva arbetet dock först och främst skall främjas. Men hur skulle det gå med det produktiva arbetet, om vi ej hade de män och kvinnor som stå under skattestrecket? Må man minnas, att under detta streck står flertalet av våra lantarbetare. Att förneka dessa rang av produktiva arbetare, och detta allra helst just nu, därtill torde ej ens någon förstakammarledamot äga det nödiga — låt oss säga modet. Eller vill man kanske förneka, att de svenska kvinnor, som slita hårt i jordbruk eller industri, att de svenska allmoge- och arbetarhustrurna ej utöva produktivt arbete? Långt hellre än regeln: »blott de som skatta böra rösta», kunde man uppställa regeln: »blott de som arbeta böra rösta», ehuru ej heller den får pedantiskt tillämpas, med hänsyn exempelvis till sjuka och orkeslösa. Men tillämpade man denna regel, skulle nog manfallet ovanom skattestrecket bli större än manfallet bland dem som stå därunder. Skärpte man sedan regeln därhän, att blott de som utföra *nyttigt* arbete skulle få rösträtt, föreläge

det rentav skäl till panik bland vissa klasser av dem som nu stå ovan strecket, och det ju mer dess högre ovan strecket de stå.

Men, fortsätter man, de fattiga kunna nog själva utföra produktivt arbete, men de förstå ej, hur det bör organiseras och inordnas i samhället. Därför är det farligt att lägga den offentliga makten i deras händer. Svaret blir, att just deltagandet i offentliga värv är ett ovärderligt medel till att lära de fattiga handhava samhällsekonomi. Men göra de ej farliga dumheter, innan de hunnit genomgå lärokursen? Den faktiska erfarenheten talar ej i denna riktning. Tvärtom har det visat sig i alla länder, vilkas bildningsgrad och folkanda är jämförlig med Sveriges, att folket visat sig förvånande senfärdigt, alldeles för senfärdigt att göra bruk av sin makt. Demokratins huvudfel har faktiskt hittills varit, att den låtit de rika, särskilt de rika jobbarna, härska oinskränkt. Så framför allt i Förenta Staterna. Men även i Sverige peka de erfarenheter vi äga från samhällen som styrts av arbetare tydligt, fast mindre bjärt, i samma riktning. Emellertid har man, kuriöst och utmanande nog, sökt skylla just rikemansväldet på demokratin. Det krävs blott en blick på korrupsjonen i tsarväldets Ryssland, på trustväldets makt och arbetarnas samt småböndernas tvångsläge i Tyskland och Sverige för att inse upp- och nedvändheten i ett dylikt resonemang. I Förenta staterna har man fullt klart för sig, att det ej är genom mindre utan genom mer målmedveten och genomförd demokrati, som allt kommunalt vanstyre skall hejdas. I Sverige äro å ena sidan folkets breda lager ovanligt litet fallna för äventyrligheter, medan å andra sidan de rikas samhällssinne ofta är litet och än oftare statt i minskning. Den som ser hur framför allt Stockholms rikemansstyrda kommun skött — särskilt under kriget — dels sin bostadsfråga, dels sin livsmedelsfråga, speciellt mjölkfrågan, den borde blygas att tala om de *fattigas* vanstyre.

Vad landsbygden angår så vore det högst påfallande, om bönderna skulle hysa någon skräck för den allmänna kommunala rösträtten, när så många duktiga bondsöner oemotståndligt dragas till den allmänna rösträttens och den kommunala självstyrelsens klassiska land, Förenta Staterna. Dessutom börja bönderna mer och mer inse, att deras farligaste fiende äro dels jordjobbare och jordköpande bolag, dels en alltmer förtrustad storindustri. Gentemot dessa fiender äga de å andra sidan ingen pålitligare bundsförvant än arbetarna, men fienderna äro så mäktiga, att skola de kunna nedslås, måste *hela* arbetarlägrets makt mobiliseras, d. v. s. vi måste även på det kommunala området få allmän rösträtt.

Vi upptaga alltså de krav som regeringen bort men icke vågar upptaga i kravet på kommunal rösträtt åt varje svensk, myndig välfredad man och kvinna.

Utskyldsstrecket.

Med allmän rösträtt mena vi alltså en rösträtt som icke känner till något utskyldsstreck. Regeringen har naturligtvis, blott med en viss lindring, bibehållit detta streck. Utskyldsstrecket kan tydligen anses som en ganska typisk svensk inrättning. Ehuru den av regeringens sakkunniga lämnade utredningen är mycket ofullständig i fråga om utskyldsstrecket i andra länder, och ehuru det överhuvud är svårt att få upplysningar därom — ofta tydligen därför att de författare som skildra ett lands rösträttsförhållanden ej kunna tänka sig möjligheten av ett utskyldsstreck — kan det tryggt sägas, att detta i utlandet åtminstone icke är regel. Hos oss föllo år 1912 på landsbygden 21,8, i städerna 28,7 % av den folkminoritet som överhuvud upptagits i röstlängden på de olika streck, av vilka utskyldsstrecket var det ojämförligt viktigaste, att icke säga det enda nämnvärda.

Det vore förvånande, om någon inom regeringen eller regeringspartierna skulle våga hävda den gamla trossatsen, att utskyldsstrecket är ett ordentlighetsstreck. Satsen har aldrig varit sann, och för närvarande torde det vara svårt att uppleta en sats som är osannare. För att den skulle vara sann, måste dels all skatt vara direkt, dels all skatt vara rättvis. Som bekant är nu svenska skatten till mycket stor del indirekt, och den skatten lära de för utskyldsstrecket fallande sannerligen icke slippa utgöra. Vad sedan rättvisan angår, skulle vi vilja råda de förstakammarmän som finna svenska skattesystemet rättvist att gå ut och predika den läran för deltagarna i livsmedelsköerna eller för ett möte av arbetslösa. Det är något särskilt orättvist, att just på grund av ett världskrig, som de makt- och egendomsägande ställt till, och just på grund av ett extra nödläge härhemma, för vilket samma samhällsskick bär ansvaret, skola de fattiga ej blott lida ökad nöd utan ock mista sin rösträtt.

Man säger: utskyldsstrecket må under nuvarande skattesystem vara orättvist, men låt oss hållre än att avskaffa utskyldsstrecket göra skattesystemet rättvist. Svaret blir, att så länge de fattiga — ej minst genom utskyldsstrecket — utestängas från rösträtten, så blir icke skattesystemet rättvist.

Flerrösts systemet.

En verklig allmän rösträtt är också lika. Regeringen, som ej vågar sig på den allmänna rösträtten, säger sig dock vilja införa den lika. Men ej ens därvidlag vågar den vara följdriktig. Den låter en person få flera röster därigenom att den bibehåller rätten för var och en att rösta i alla kommuner, där han har skattepliktig egendom. Blott vid landstingsval vågar den sig på att avskaffa denna rätt. Vi, som ej alls kunna godtaga några rikedomprivilegier, måste även föreslå avskaffandet av detta, icke oviktiga privilegium, utom angående i mantal satt jord, ty angelägenheter som röra sådan intåga sedan gammalt en särställning. Det finns intet skäl, varför detta flerrösts system skulle få råda hos oss mer än i exempelvis Förenta stateraa, där det saknas. Det grundar sig blott på den gamla vanföreställningen, att skatten och den ensam ger befogenhet till rösträtt. För de förmögna — och de som hava ägodelar i flera kommuner äro i allmänhet förmögna — är skatten sannerligen ej en välgärning, som de vänligt nog bevisa samhället, utan en avbetalning å de stora förmåner samhället garanterar åt dem. Att de utom dessa stora förmåner skola äga förmånen av privilegierad rösträtt, innebär alltså långt ifrån någon rättvisa utan tvärtom en ökad orättvisa.

Garantierna.

Trots alla inskränkningar regeringen vidtagit i sitt rösträttsförslag, vågar den ej framlägga det utan sällskap av en hel rad extra garantier, såsom utsträckning av fullmäktigesystemet och av de proportionella valen, stadgar om ärendenas mer ingående beredning, rätt att uppskjuta ett ärende o. s. v. Inalles företräda dessa nya bestämmelser ett starkt knippe konservativa garantier och det på ett område, där vi sannerligen snarare haft för mycket än för litet av konservatism. Dock vilja vi ej motsätta oss dem, i den mån de verkligen garantera den *sanna* konservatismen, d. v. s. den mogna eftertankens konservatism. Men dess starkare måste vi motsätta oss den garanti, som avser att skydda rikemansväldets falska konservatism, d. v. s. bestämmelsen om två tredjedels flertal för vissa anslags- och penningfrågor. Det är så långt ifrån att vi vilja vara med om några inskränkningar i folkflertalets rätt härvidlag, att

vi tvärtom måste yrka upphävandet av de bestämmelser i denna riktning, som utgjorde priset för 1907 års förfuskade kommunala rösträttsreform.

Vi anse det riktigt, att lån endast kunna upptagas med $\frac{2}{3}$ majoritet, ty man bör ej med lätthet kunna vältra bördor på det kommande släktet, ävensom att kommunen ej bör hava lätt att avhända sig egendom — dylikt borde snarare helt förbjudas. Men desto mer måste vi yrka på upphävandet av den gamla bestämmelsen om dylik majoritet som villkor för inköp av egendom ävensom för nya anslag och på avslag av den nya bestämmelsen om dylik majoritet som villkor även för andra anslag, vilka förutsätta viss ökning av kommunalskatten.

Vad man ernår med dylika bestämmelser är faktiskt endast att man lamslår kommunens ekonomiska verksamhet till förmån för enskilda rika, enskilda affärsföretag. Stockholms spårvägsfrågas lösning är ett kraftigt exempel därpå. Endast tack vare stadgandet om $\frac{2}{3}$ majoritet kunde det storfinans- och bossvälde, varemot även många högermän reagera, böja stadsfullmäktige efter sin vilja. I länder med ett starkt och sunt kommunalt liv såsom England, Tyskland och Schweiz är kommunalsocialismen erkänd som ett både nutids- och framtidsprogram, och det i viss mån av alla partier. Ofta är det endast genom att utvidga sina egna jordområden och andra fastigheter, eller genom att utsträcka sin egen affärsverksamhet, som en kommun kan hindra enskilda finansintressen att pungslå sig.

Men även bortsett från den egentliga kommunalsocialismen kräves det kommunala anslag för att tillgodose de sociala, humanitära och kulturella ändamål, som en modern kommunalpolitik måste fylla. Dessa anslag äro ofta, såsom framför allt anslagen till folkupplysningen, i högsta grad, fast ej alldeles omedelbart, produktiva. De skattemedel som utgå till dem tagas ju redan nu och göra det än mer, när vi äntligen få en högst nödvändig kommunal skattereform, i högre grad av de välbärgade än av de fattiga. I vart fall är det de välbärgade som mest spjärna emot dem. Bönderna drabba kommunalskatterna relativt lätt, då deras jord vanligen är lågt taxerad. Men faktiskt komma de nya garantierna mot ökad beskattning att hjälpa bolag och andra industriella från att undandra sig de bördor, en bättre kommunalpolitik, en bättre omsorg om det levande folkmaterialiet kräver. Att de fattiga skulle beskatta de rika för tungt, därför är i själva verket faran högst ringa. Folk är alldeles icke böjt att driva goda skatteföremål ut ur sin kommun — snarare äro de alldeles för lättskrämda i detta stycke. Alla de nya regeringsgarantier, som vi vilja godtaga, komma dessutom att i särskild grad göra sig gällande i fråga om nya anslag.

Vi äro de sista som vilja försvara det hårda skattetryck, varav många landsbygdskommuner lida. Men man borttager icke detta skattetryck genom att fjättra kommunernas självstyrelse, genom att avstänga dem från att bevilja anslag, som kanske i längden skulle öka deras ekonomiska kraft. Frågan om hjälp åt de skattetyngda kommunerna, frågan om en utjämning i kommunalt skatteavseende mellan stad och land måste tagas upp, och *snart* tagas upp, särskilt för sig, i stort omfång och enligt vida synpunkter. Statens övertagande i allt högre grad av invalid- och ålderdomsförsörjningen, av folkundervisningen, av väghundhållet samt vidare en rättvisare jordskattereform, dessa och dylika medel är det, som skall bringa verklig hjälp åt de skattetyngda kommunerna, och denna verkliga reformlinje blir endast fördunklad genom de skenbara hjälpmedel för stunden, som regeringens garantier innebära.»

* * *

I sin proposition nr 34 vid 1918 års urtima riksdag upprepar Kungl. Maj:t med vissa utvidgningar det förslag, som framlades vid samma års lagtima riksdag. På några punkter har Kungl. Maj:t tagit upp de krav, för vilka den socialdemokratiska vänstergruppen vid lagtima riksdagen gjorde sig till tolk. Enligt regeringens förslag vid lagtima riksdagen skulle den gifta kvinnan icke erhålla rösträtt, därest hon icke taxerades för egen inkomst. Icke heller skulle medlem av kommunen erhålla rösträtt i det fall han häftade för oguldna kommunalutskylder. De gifta kvinnorna berövades till stor del rösträtten och genom bibehållande av utskyldsstreet gjordes hundratusende fattiga medborgare rösträttslösa. I förslaget till urtima riksdagen har regeringen borttagit utskyldsstreet och tillerkänt den gifta kvinnan, som själv icke är skattskyldig, rösträtt, så framt hennes man är skattskyldig. Regeringen har väsentligt accepterat de vänstersocialistiska krav, som den ännu i vintras icke gillade. På grund av denna regeringens framflyttning av sina författningspositioner i vänstersocialistisk riktning kan den socialdemokratiska vänstermotionens motivering och yrkande i dessa punkter icke längre vidhållas. I övrigt bibehåller motionen sin giltighet.

Kungl. Maj:t har visserligen avskurit sambandet mellan kommunal rösträtt och betalda utskylder, men den har fortfarande bibehållit bestämmelsen att varje medlem av kommunen (med undantag för de gifta kvinnorna) skall vara förbunden att till kommunen erlägga skatt för att erhålla rösträtt. Regeringen har ännu icke helt och fullt erkänt personlighetsprincipen, medborgarrätten har i någon mån gjorts beroende av

penningen. Detta innebär en orättvisa mot många dugande och oförvitliga medborgare, att det antal hemmasöner, studerande m. fl., vilka icke äro till kommun skattskyldiga, berövas rösträtten. En viss ojämnhet uppstår ock mellan de olika kommunerna genom den olika höjden på det bevillningsfria avdraget. Då det socialdemokratiska vänsterpartiet alljämt ställer sig på den obesurna personlighetsprincipens ståndpunkt, yrka vi att bestämmelsen om skattskyldighet som villkor för rösträtt utgår ur regeringsförslaget. Och i konsekvens härmed yrka vi, att gift kvinna skall tillerkännas rösträtt, även om skattskyldighet icke åligger hennes man. Av samma skäl yrka vi borttagande av konkursstrecket. Konkurstillstånd behöver icke betyda medborgerlig mindrevärdighet. Det kan ofta bero på rena ekonomiska tillfälligheter.

Att en person skall få rösta i alla kommuner, där han är skattpliktig, anse vi oriktigt, såsom varande ett flerröstsystem. Av den anledningen yrka vi i ett mom. 2 till § 8, att ingen må — utom i ärende, som gäller i mantal satt jord — utöva rösträtt i annan kommun än den, varest han är mantalsskriven.

I Kungl. Maj:ts proposition har föreslagits obligatoriskt införande av kommunalfullmäktigeinstitutionen i kommuner med över 3,000 invånare. Utvecklingstendensen förefaller bestämt gå i riktning fram mot ökat införande av kommunalfullmäktige. Dock synes oss sådana fall kunna inträffa i någon kommun, att den övervägande oavsett partiståndpunkt avgjort är emot fullmäktigeinstitutionens införande. För att icke gå alltför våldsamt tillväga mot den allmänna stämningen i dylika kommuner, yrka vi att kommunalfullmäktige obligatoriskt skola finnas i kommuner med över 3,000 invånare, såvida ej kommunalstämma med kvalificerad majoritet besluter, att kommunalfullmäktige ej skola finnas.

I fråga om de garantier, som ligga i användningen av $\frac{2}{3}$ majoritet, visa vi till den ovan avtryckta motiveringen för vår motion vid 1918 års lagtima riksdag.

Slutligen några erinringar med anledning av regeringens förslag till ändring av *landstingsförordningen*. Regeringen har i propositionen föreslagit vissa förändringar, avseende att åstadkomma en proportionell representation inom landstingsvalkretsarna. För vår del anse vi emellertid, att de föreslagna bestämmelserna om att minst 3, högst 8 landstingsmän inom varje valkrets skola väljas ej äro tillräckliga för åstadkommande av en representation, som i någon mån fyller måttet ur proportionell utgångspunkt. Med en sådan bestämmelse komma nämligen mindre partibildningar att utestängas från representation i valkretsarne, även om dessa partibildningar lyckats i resp. valkretsar tillsammans samla en

ganska betydlig röststyrka. Visserligen pågår f. n. en utredning om möjligheten att kunna åstadkomma en *verkligt* proportionell representation till landsting och riksdag. Men detta faktum bör icke utgöra hinder för att antalet landstingsmän, som skola väljas inom resp. valkretsar, nu tilltagas så, att man giver möjlighet även för mindre partibildningar att i någon mån göra sig gällande i landstingen. Vi påyrka med hänsyn härtill ökning av minimi- och maximiantalet landstingsmän inom valkretsarne samt som konsekvenser härav vissa mindre ändringar i övrigt i det föreliggande förslaget till ändring av landstingsförordningen.

På grund av vad vi sålunda anfört och under antagande, att utskottet vid ett eventuellt bifall till vår motion vidtager de mindre redaktionella ändringar, som anses behövlige, dels i de förslag som här framlagts, dels i de övriga paragrafer, där möjligen mindre ändringar behöva vidtagas, hemställa vi alltså,

att riksdagen måtte antaga regeringens förslag i följande ändrade lydelse:

Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 8—11, 14, 16—19, 21, 27, 29, 30, 32, 36, 38, 40, 42 och 48 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 8.

Mom. 1. Rättighet att deltaga i kommunalstämmans överläggningar och beslut tillkommer med inskränkning, varom här nedan i mom. 2 stadgas, svensk undersåte från och med kalenderåret efter det, varunder han uppnått tjuogoett års ålder, därest han

- a) är medlem av kommunen,
- b) icke är omyndig förklarad, och
- c) icke är från ovannämnda rättighet utesluten på grund av ådömd straffpåföljd.

Mom. 2. Ingen må, utöver vad i § 10 mom. 2 sägs, utöva rösträtt i annan kommun än den, varest han är mantalsskriven.

§ 9.

Rättighet, som i § 8 mom. 1 sägs, tillkommer ock gift kvinna, som icke vunnit boskillnad eller hemskillnad, såframt hon uppfyller i nämnda moment stadgade villkor.

§ 10.

Mom. 1. I överläggningar och beslut, som angå ärenden, gemensamma för hela kommunen, deltaga samtliga i kommunen röstberättigade.

Mom. 2. Angår ärende endast i mantal satt jord, tillkommer talan och rösträtt allenast dem, som innehava sådan jord, d. v. s. brukaren.

I ärende, som nu sägs, tillkommer talan och rösträtt jämväl medlem av kommun, som icke är där mantalsskriven, ävensom omyndig, oskiftat dödsbo, bolag eller annan samfällighet. För omyndig röstar förmyndaren eller, där flera äro förmyndare, den som dessa bland sig utse; för oskiftat bo må delägarna i boet utse ombud; för samfälld egendom må ej mer än en person föra talan.

§§ 11, 14, 16, 17, 18 och 19 (= regeringens förslag).

§ 21.

Mom. 1. (= regeringens förslag).

Mom. 2. Till beslut erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagande röster, då beslutet avser:

a) avhändande av fast egendom eller därifrån härflytande rättighet;

b) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning samt

c) upptagande eller förnyande av lån eller förlängning av tiden för erhållet låns återbetalande, eller ingående av borgen.

Mom. 3. = mom. 4 i regeringens förslag.

Mom. 4. = mom. 5 i regeringens förslag.

§ 27.

Mom. 1. I kommun med över 3,000 invånare skall, med de villkor och undantag här nedan sägs, den kommunen i kommunala angelägenheter tillkommande beslutanderätt uppdragas åt kommunalfullmäktige, såvida ej kommunal stämma med kvalificerad majoritet beslutar, att kommunalfullmäktige ej skola finnas.

Mom. 2. Vill kommun med 3,000 invånare eller därunder å fullmäktige överlåta beslutanderätt, som i mom. 1 avses, må sådant vara tillåtet.

Förslag om upphävande av sådant beslut må icke väckas förrän fem år efter beslutets fattande.

Beslut i omförmälda frågor skall hos Konungens befallningshavande ofördröjligen anmälas.

§ 29.

Mom. 1. = regeringens förslag.

Mom. 2. = regeringens förslag.

Mom. 3. Äro i kommun flera valdistrikt, äger röstberättigad valrätt utöva allenast vid valförrättningen inom det valdistrikt, där han är mantalsskriven.

Mom. 4. = regeringens förslag.

Mom. 5. = regeringens förslag.

§§ 30 och 32 (= regeringens förslag.)

§ 36.

Mom. 1. = regeringens förslag.

Mom. 2. = regeringens förslag.

Mom. 3. = regeringens förslag.

Mom. 4. Kommunalfullmäktige — — — sker öppet.

Till beslut i sådana uti § 21 mom. 2 a) b) och c) angivna frågor — — — fullmäktiges beslut.

I övrigt — — — stadgat är.

§§ 38, 40, 42 och 48 samt slutstadgandena (= regeringens förslag).
Formulär litt. A (behöver möjligen något omarbetas.)

Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 7, 9—11, 13, 15—18, 24, 25, 28, 41 och 56 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 7 (= regeringens förslag.)

§ 9.

Mom. 1. Rättighet att vid allmän rådstuga delta i överläggningar och beslut i alla de staden rörande angelägenheter, vilka icke enligt rikets grundlagar eller särskilda författningar äro vissa klasser av stadens medlemmar förbehållna, tillkommer med inskränkning, varom här nedan i mom. 2 stadgas, svensk undersåte från och med kalenderåret näst efter det, varunder han uppnått tjuguetå års ålder, därest han

a) är medlem av kommunen,

b) icke är omyndig förklarad, och

c) icke är från ovannämnda rättighet utesluten på grund av honom ådömd straffpåföljd.

Mom. 2. Ingen må utöva rösträtt i stadens allmänna angelägenheter uti annan kommun än den, varest han är mantalsskriven.

§ 10.

Rättighet, som i § 9 mom. 1 sägs, tillkommer ock gift kvinna, som icke vunnit boskillnad eller hemskillnad, såframt hon uppfyller i nämnda moment stadgade villkor.

§ 11 (= regeringens).

§§ 13, 15, 16 och 17 (= regeringens förslag).

§ 18.

Mom. 1. (= regeringens förslag).

Mom. 2. Till beslut erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster, då beslutet avser:

a) avhändande av fast egendom eller därifrån härflytande rättighet;

b) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning;

c) upptagande eller förnyande av lån eller förlängning av tiden för erhållet låns återbetalande, eller ingående av borgen.

Mom. 3. = regeringens förslag mom. 4.

Mom. 4. = » » » 5.

§§ 24, 25, 28, 41 och 56 samt slutstadgandena (= regeringens förslag.)

Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 5—11, 14 och 23 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 5. (= regeringens förslag).

§ 6.

Mom. 1. (= nuvarande lydelse).

Mom. 2. Valet av — — — — äger bestämma.

En var valberättigad — — — — rösträtt utöva. Medlem av kommun — — — — önskar tillhöra (denna punkt utgår).

Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

Ordningen — — — — börja valet (= nuvarande lydelsen).

§ 7.

Rättighet att deltaga i val av stadsfullmäktige tillkommer svensk undersåte från och med kalenderåret näst efter det, varunder han uppnått tjuguettt års ålder, därest han

- a) är medlem av kommunen samt där mantalsskriven,
- b) icke är omyndig förklarad, och
- c) icke är från ovannämnda rättighet utesluten på grund av honom ådömd straffpåföljd.

§ 8.

Mom. 1. Rättighet, som i § 7 sägs, tillkommer ock gift kvinna, som icke vunnit boskillnad eller hemskillnad, såframt hon uppfyller i nämnda paragraf stadgade villkor.

Mom. 2. (= regeringens förslag).

§ 9. (= regeringens förslag).

§§ 10, 11 och 14 (= regeringens förslag).

§ 23.

Mom. 1. (= regeringens förslag).

Mom. 2. Till beslut erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster, då beslutet avser:

- a) avhändande av fast egendom eller därifrån härflytande rättighet;
- b) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning;
- c) upptagande eller förnyande av lån eller förlängning av tiden för erhållet låns återbetalande eller ingående av borgen.

Mom. 3—4 (= regeringens förslag).

Slutstadgandena (= regeringens förslag).

Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 6, 7, 12, 13, 15, 23 och 35 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§§ 6, 7, 12 och 13 (= regeringens förslag).

§ 15.

Mom. 1. (= regeringens förslag).

Mom. 2. Till beslut erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster, då beslut avser:

- a) avhändande av fast egendom eller därifrån härflytande rättighet;
- b) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning;
- c) upptagande eller förnyande av lån eller förlängning av tiden för erhållet låns återbetalande eller ingående av borgen.

Mom. 3. (= mom. 4 i regeringens förslag).

Mom. 4. (= mom. 5 i regeringens förslag).

§§ 23 och 35 samt slutstadgandena (= regeringens förslag).

Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863.

Härigenom förordnas, att §§ 4, 5, 11, 13, 16 och 25 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863 skola erhålla följande ändrade lydelse:

Bihang till urtima riksdagens protokoll 1918. 4 saml. 19 häft. (Nr 51—52.) 3

§ 4.

Rättighet att deltaga i kyrkostämmas överläggningar och beslut tillkommer varje medlem av svenska kyrkan, man eller kvinna, som vid val av stadsfullmäktige har rösträtt och inom församlingen är mantalskriven.

Den som till — — — — kyrkostämma undantagen. Den som i och för — — — — församlingens kyrkostämma.

§ 5.

Mom. 1. Varje röstberättigad äger en röst.

Mom. 2. De röstberättigade skola införas i behörig röstlängd, som överståthållarämbetet för varje år från uppbördsverket inforrdar och låter tillställa församlingens kyrkoherde senast inom den 15 april för att vid kyrkostämma före maj månads utgång justeras. De röstberättigades ordning i röstlängden bestämmes av vars och ens bostad. För anmärkningar vare i längden nödigt rum lämnat. Anteckning rörande hinder för rösträtt må däri ske endast genom angivande av den del av § 4, däri hindret beröres.

Mom. 3. Röstlängd, som vid kyrkostämma — — — — justerad blivit. Röstberättigad, som ej är i röstlängden antecknad, vare ej därför sin rösträtt förlustig, såframt han vid den kyrkostämma, då röstlängden justeras, sin behörighet styrker. Godkännes den av församlingen, skall anteckning därom av kyrkostämmans ordförande i röstlängden göras.

Förvärvar någon — — — — i röstlängden införd.

§§ 11, 13, 16 och 25 samt slutstadgandet (= regeringens förslag).

Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse av vissa delar av förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Häri genom förordnas, att §§ 2, 4—6, 8, 10 och 40 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 2.

1. (= regeringens förslag).

2. Domsaga med en folkmängd av 36,000 eller däröver skall delas i valkretsar under iakttagande, att för varje valkrets komma att utses minst fyra, högst nio landstingsmän; att området för varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; att delning av domsaga, som utgöres av flera tingslag eller härad, verkställas, där sådant utan avvikelse från redan givna regler kan ske, efter tingslag eller härad; samt att eljest delning i valkretsar sker efter kommuner. Utan hinder av vad nu är sagt må dock av tingslag bildas valkrets med mindre folkmängd än 12,000, då synnerliga skäl därtill äro.

Med tingslag förstås sådan del av domsaga, som utgör egen domkrets. Domsaga, vars folkmängd ej uppgår till 36,000, utgör en valkrets; dock att, där folkmängden överstiger 24,000 eller samfärdsmedlens bristfällighet eller andra liknande orsaker påkalla domsagans delning, domsagan må, där så lämpligen kan ske, delas i två valkretsar; skolande vid en sådan delning iakttagas vad ovan för delning av större domsaga finnes stadgat.

Höra delar av samma domsaga till olika landstingsområden, bildar varje del en valkrets.

3. Stad, vars folkmängd utgör minst 12,000, bildar egen valkrets. Stad med mindre folkmängd än 12,000 skall förenas med annan eller andra sådana städer till en valkrets med minst 12,000, högst 20,000 invånare. Kan förening ej sålunda ske, eller skulle den medföra synnerlig olägenhet, må stad eller städer bilda en valkrets, ändå att folkmängden däri ej uppgår till 12,000.

4. Därest det antal landstingsmän, som med tillämpning av nu meddelade föreskrifter bör utses inom ett län, icke uppgår till tjugu, skall såsom grund för rättigheten att efter folkmängden välja ombud till landstinget bestämmas lägre tal än det uti mom. 1 antagna, på det att landstingsmännens antal för hela länet må uppgå till minst tjugu; och skall i övrigt vid valkretsindelningen för landsbygden iakttagas, att landstingsmännens antal för varje valkrets ej må vara lägre än fyra eller högre än nio.

5—9. (= regeringens förslag).

§§ 4, 5, 6, 8 och 10. (= regeringens förslag).

§ 40.

1. För att såsom landstingets beslut gälla, skall i följande ämnen erfordras, att två tredjedelar av de avgivna rösterna om beslutet sig förenat;

a) beslut, att domsaga med mindre folkmängd än 36,000 skall delas i valkretsar; att av tingslag skall bildas valkrets med mindre folkmängd än 12,000; eller att stadsvalkrets med mindre folkmängd än 12,000 skall bildas i fall, då sådant ej är en ovillkorlig följd av vad i § 2 mom. 3 är stadgat;

b) underkännande av någons behörighet att såsom ledamot taga inträde eller medgivande, varom i § 32 sägs;

c) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning;

d) upptagande av lån, ställt på längre återbetalningstid än fem år, eller ingående av borgen;

e) avhändande av fast egendom eller därifrån härflytande rättighet; och

f) uppskov till nästa landsting av väckta frågor.

2. (= regeringens förslag).

Slutstadgandet (= regeringens förslag).

Förslag

till

Lag

om ändring i stadgan om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige den 13 juni 1913.

Härigenom förordnas, att 1 § i stadgan om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige den 13 juni 1913 skall erhålla nedan angivna lydelse och att i följd härav lagens överskrift skall lyda som följer:

Stadga om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m.

1 §. (= regeringens förslag).

Stockholm den 27 november 1918.

Ivar Vennerström.

Ernst Hage.

H. Hansson i Mora.

C. O. Johansson.

Alfr. Werner.

Sten Berglund.

K. J. Karlsson.

Christian Ekman.

Fabian Månsson.

O. W. Lövgren.

L. Alvin.
